

Taloudellinen mielenrauha 2020:

Erityiskatsaus koronan vaikutuksiin

Huhtikuu 2020

Suomalaiset kohtaavat koronataantumien eriarvoisista lähtökohdista

Koronavirusepidemia on lisännyt riskiä suomalaisten jakautumisesta niihin, joilla menee heikosti ja joilla paremmin. Epidemian taloudelliset vaikutukset jakautuvat epätasa-arvoisesti, ja jo käyttöön otettujen konkreettisten keinojen, kuten pankkien tarjoamien lyhennysvapaiden, rinnalle tarvitaan uusia toimenpiteitä suomalaisten taloudellisen mielenrauhan vahvistamiseksi ja normaalitilanteeseen palaamisen vauhdittamiseksi.

Danske Bank kysyi suomalaisilta kokemuksia henkilökohtaisesta taloustilanteesta sekä huolenaiheista omaan talouteen liittyen. Kysely toteutettiin nyt kolmatta kertaa. Kyselyn tiedonkeruu tehtiin tänä vuonna poikkeuksellisesti kahdessa osassa, ennen koronavirusepidemian kärjistymistä Suomessa 2.-21.3. ja sen jälkeen 6.-8.4. Maaliskuun alussa kyselyyn vastasi yhteensä 3022 ja huhtikuun alussa 1011 suomalaista. Kyselyn tuloksista saa selkeän kuvan siitä, että vaikka koronakriisi on näkynyt suomalaisten arjessa, ajatuksiin omasta taloudesta se ei ole vielä laajemmin vaikuttanut.

Koronakriisi ei ole muuttanut keskimääräistä luottamusta omaan taloustilanteeseen

Uutiset ovat koronakriisin myötä pullollaan kielteisiä talousnäkömiä, mutta suomalaisten näkemyksiin omasta taloudestaan tämä uutisointi ei ole vielä vaikuttanut. Vastaajista kaksi kolmasosaa (65 %) kertoi suhtautuvansa nykyiseen taloudelliseen tilanteeseensa vähintään jossain määrin luottavaisesti. Ainoastaan kymmenen prosenttia vastaajista ei suhtaudu taloudelliseen tilanteeseensa lainkaan luottavaisesti ja näin ajattelevien osuus on koronakriisistä huolimatta jopa laskenut viime vuoteen verrattuna.

Kokonaistulokset ja niiden pysyminen lähes aiempien vuosien tasolla peittävät kuitenkin alle sen, että luottavaisuus omaan talouteen pienenee ja erilaiset talouteen liittyvät huolet syvenevät selvästi sitä mukaa, mitä epävarmempi on vastaajan työtilanne ja alhaisemmat vastaajan tulot ovat.

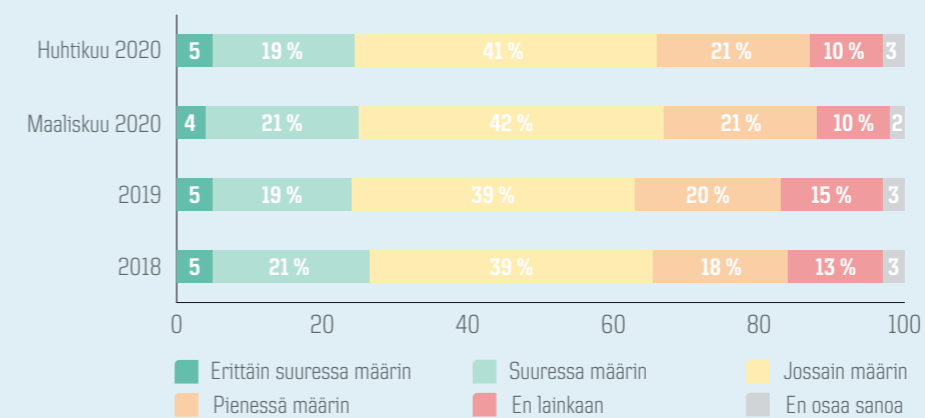
Yleinen taloudellinen taantuma pelottaa suomalaisia

Vaikka suomalaiset eivät kannata huolta henkilökohtaisesta taloudestaan, on huoli yleisestä taloustilanteesta kasvanut selvästi koronakriisin myötä. Vielä maaliskuussa suomalaisten huolet taantumasta olivat laskusuunnassa edellisvuoteen verrattuna. Huhtikuussa koronakriisin vaikutus on kuitenkin jo nähtävissä: Nyt 65 % suomalaisista on vähintään jossain määrin huolissaan taloudellisesta laskusuhdanteesta kun kuukautta aiemmin vastaava luku oli 53 %.

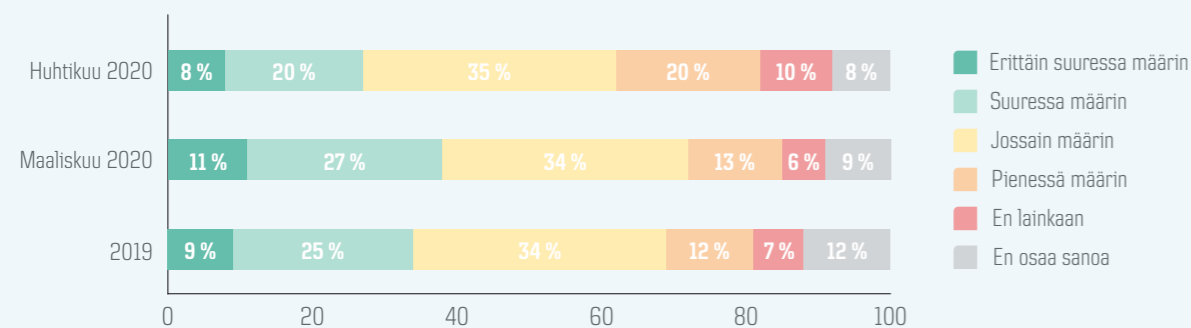
Vaikka huolet ovat kääntyneet nousuun, on huolestuneiden osuus edelleen yllättävän matalalla tasolla, kun sitä peilaa ekonomistien ja tutkimuslaitosten ennusteisiin Suomen tämän vuoden talouskehityksestä.

Missä määrin suhtaudut nykyiseen taloudelliseen tilanteeseesi luottavaisesti?

Missä määrin olet huolissasi mahdollisesta taloudellisesta laskusuhdanteesta?

Suomalaiset kohtaavat koronan talousvaikutukset heikoin puskurein

Suomalaisten suurin taloudellinen huolenaihe on, että varaa odottamattomiin menoihin ei ole. Jopa 40 prosenttia suomalaista kantaa huolta oman taloutensa valmiudesta odottamattomiin menoihin. Huoli omasta varautumisesta koskettaa tasaisesti kaikkia ikäluokkia ja eri alueita. Korkeat tulot tai parempi työmarkkina-asemakaan eivät poista huolta odottamattomista menoista, sillä myös korkeimpaan tuloluokkaan kuuluvista (yli 54 000 € vuodessa ansaitsevat) yli neljännes ja toimihenkilöistä/ asiantuntijoista 35 prosenttia on huolissaan siitä, ettei heillä ei ole varaa odottamattomiin menoihin.

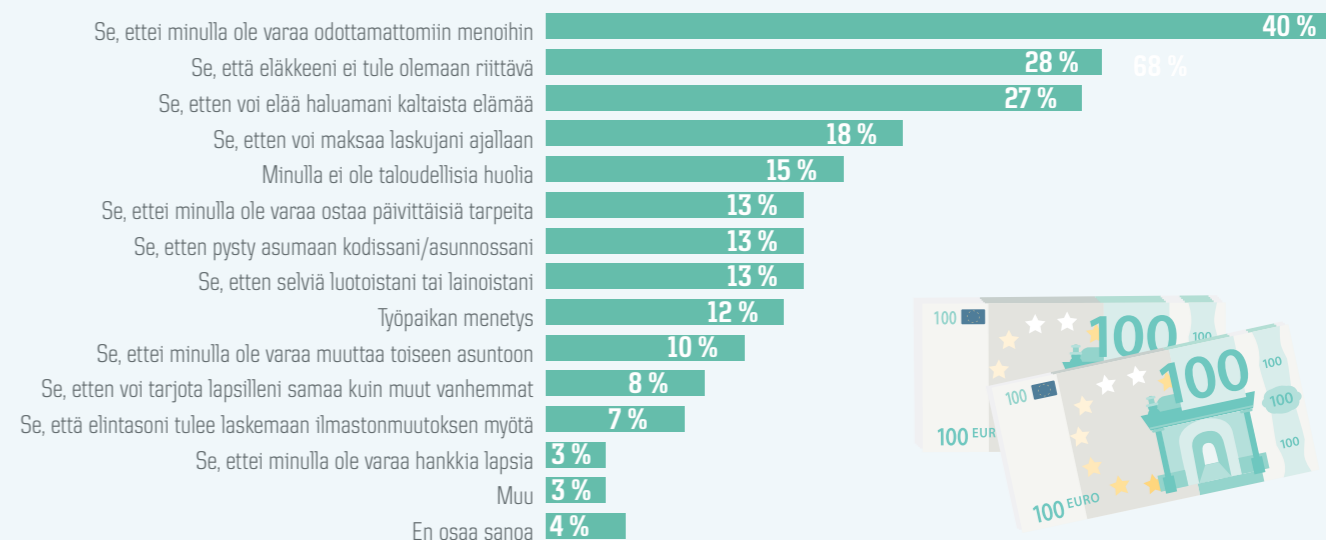
Lähes viidennes on huolissaan kyvystään maksaa laskut ajallaan. Lisäksi viidesosa (21 %) kyselyyn vastanneista kertoi olevansa säännöllisesti suuressa tai erittäin suuressa määrin huolissaan siitä, riittävätkö heidän tulonsa kattamaan kaikki kulunsa. Ainoastaan 15 prosenttia suomalaisista ilmoittaa, että heillä ei ole mitään taloudellisia huolia. Nämä tulokset viestivät huolestuttavaa kuvaa suomalaisten heikosta varautumisesta pahan päivän varalle.

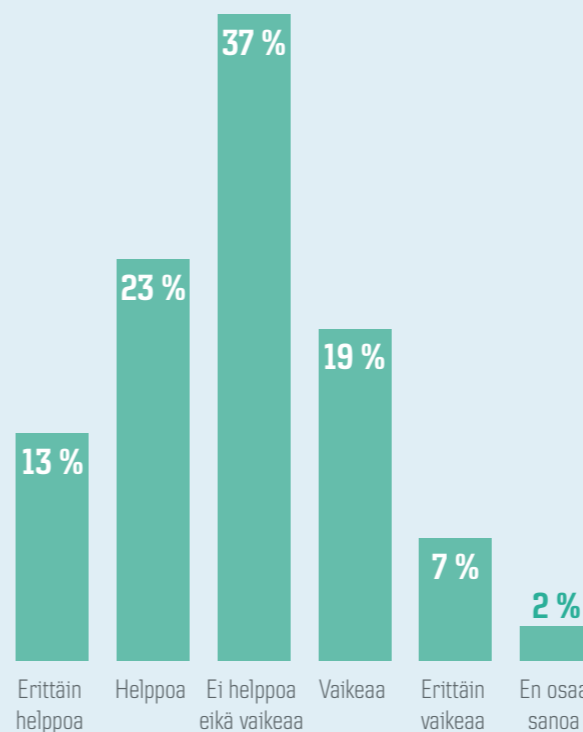
Suomalaisista
40%
kantaa huolta oman taloutensa valmiudesta odottamattomiin menoihin

65 % suhtautuu taloudelliseen tilanteeseensa vähintäänkin jossakin määrin luottavaisesti.
10 % ei suhtaudu taloudelliseen tilanteeseensa lainkaan luottavaisesti.

Mikä on suurin taloudellinen huolenaiheesi?

Onko sinusta yleisesti ottaen vaikeaa vai helppoa sovittaa tulosi ja menosi yhteen?

Huolestuttavaa on myös, että yli puolet vastaajista (54 %) kertoo olevansa vähintään jossain määrin säännöllisesti huolissaan tuloistaan, jonka lisäksi runsas puolet kertoo olevansa säännöllisesti huolissaan siitä, riittävätkö heidän tulonsa kattamaan kulunsa. Kun katsotaan suomalaisten pääasiallisia taloushuolia ja huonompiin taloudellisiin aikoihin varautumisen puutetta, on yllättävää, että koronakriisi ei ole lisännyt suomalaisten huolta omasta taloudestaan ja pärjäämisestään tulevana aikoina. Koronatilanne ei välttämättä tuo ylimääräisiä menoja, mutta se voi vähentää tuloja odottamattomasti.

54%
on vähintään jossain määrin huolissaan tuloistaan

Onko koronavirusepidemia vaikuttanut työtilanteeseesi jollain seuraavista tavoista?

Kyllä,
minut on irtisanottu

1 %

Kyllä,
minut on lomautettu

12 %

Kyllä, määräaikaista
työsopimustani ei jatkettu

4 %

Kyllä, irtisanomisen
uhka on suuri

3 %

Kyllä, lomautuksen
uhka on suuri

11 %

Ei, työni jatkuu
tavalliseen tapaan

65 %

En osaa sanoa

4 %

Vastajina ne, jotka olivat palkkatyössä 2 kk
sitten eli ennen koronavirusepidemian alkua

Koronakriisin vaikutukset näkyvät jo työtilanteessa

Vaikka koronakriisi ei koko väestön tasolla ole vielä ehtinyt juurikaan vaikuttaa vastaajien omaan taloudelliseen tilanteeseen, noussutta huolta taloudellisesta laskusuhdanteesta lienee lietsunut lisääntynyt epävarmuus työmarkkinoilla. Jopa kolmannes työssäkäyvistä vastaajista raportoi koronavirusepidemian vaikuttaneen omaan työtilanteeseensa tai työsuhteensa vakauten lomautuksen, irtisanomisen tai näiden uhan muodossa.

Koronaepidemian työmarkkinoita horjuttavasta vaikutuksesta huolimatta kahdella kolmasosalla työ on toistaiseksi säästynyt epidemian vaikutuksilta. Vastaajan asema työmarkkinoilla vaikuttaa siihen, miten tilanne heidän työsuhteisiinsa on iskenyt. Osa-aikaisessa työsuhteessa olevat kertovat muita useammin negatiivisista vaikutuksista. Koronan tuomat negatiiviset vaikutukset näkyvät erityisesti nuorimpien, 18-24-vuotiaiden, sekä pienituloisimpien (alle 26 000 € vuodessa ansaitsevat) kohdalla, sillä heistä enää puolet on säästynyt epidemian vaikutuksilta työhönsä.

Ne, joiden työhön koronaepidemia on jo vaikuttanut, ovat luonnollisesti jonkin verran enemmän huolissaan omasta taloudellisesta tilanteestaan. Kuitenkin heistäkin suurempi osa (59 %) kertoo suhtautuvansa nykyiseen taloudelliseen tilanteeseensa ainakin jossain määrin luottavaisesti. Niiden joukossa, joiden työhön koronakriisi ei ole vaikuttanut, vastaava luku on 76 %. Arjen raha-asioista selviäminen huolettaa kuitenkin eniten niitä, joiden työtilanne heikentynyt. Heillä, joiden työtilanteeseen koronaepidemia on vaikuttanut negatiivisesti, huoli esimerkiksi laskujen maksamisesta ajallaan on kaksinkertainen muihin nähden.

Kokonaisuudessaan suomalaisten taloudellinen mielenrauha ja suhtautuminen omaan talouteen on pysynyt hyvin stabiilina jo vuodesta 2018 lähtien, eikä koronakriisillä ole suuressa kuvassa vielä ollut näihin vaikutusta. Yllättävää onkin, kuinkavähän yleinen taloustilanne ja taloudellisten puskurien heikkous vaikuttavat ihmisten mielenrauhaan. Koronatilanteen myötä lomautukset, irtisanomiset ja sitä kautta tulojen vähentyminen tulevat olemaan todellisuutta vielä nykyistä useammalle suomalaiselle, jolloin taloudellisen puskurin merkitys ja tarve korostuvat.

31%

on jossain määrin huolissaan
riitävätkö tulot kattamaan
kaikki kulut

Ekonomisti Jukka Appelqvist:

Taloudellisen mielenrauhan kannalta ydinkysymys on, miten pian palaamme normaaliin tilaan

"Vielä alkuvuodesta vaikutti siltä, että euroaluetta koetelleen vaisun suhdannejakson pohjakosketus olisi jäänyt taakse. Maailmantaloutta heiluttaneessa kauppasodassa vallitsi välirauha, ja ekonomistien konsensusodotuksena vuodelle 2020 oli hidas mutta vakaa elpyminen. Kotimaassa kasvunäkymät olivat kieltämättä jokseenkin vaisuja, mutta merkkejä suurista ulkoisista tai sisäisistä uhkakuvista ei ollut. Työllisyys oli historiallisen korkealla, ja murheet liittyivät pääosin julkisen talouden pitkän aikavälin tasapainoon.

SARS-CoV-2 muutti tilanteen nopeasti. Suomen näkökulmasta koronakriisi alkoi helmikuussa tarjontasokkina, kun tehtaita suljettiin Kiinassa. Komponenttipula vaikutti globaaleihin tuotantoketjuihin, mutta häiriö oletettiin tilapäiseksi. Arvio tilanteen vakavuudesta muuttui helmikuun lopussa, kun virus levisi laajasti eri maihin ja kehittyi nopeasti pandemiaksi. Samalla siirryttiin kysyntäosokkitilanteeseen, jossa ihmiset ovat karanteenissa, eikä ravintoloissa tai ostokeskuksissa ole asiakkaita. Monessa maassa yrityksiä on tosin myös määrätty suljettavaksi, jolloin sekä kysyntä- että tarjontarajoitukset kietoutuvat käytännössä yhteen.

Taloudellinen mielenrauha -kyselyn tulokset viittaavat siihen, että keskimäärin suomalaiset eivät ennakoivat koronakriisin vaikuttavan dramaattisesti heidän omaan talouteensa. Ilmiölle löytyy ainakin kaksi mahdollista selitystä. Ensinnäkin saattaa olla, että suomalaisten enemmistö uskoo edelleen jonkinlaiseen V-käyrään, eli tulkintaan, jossa koronakriisi jää lyhytkestoiseksi ja edessä on myös nopea palautuminen. Toinen selitys liittyy siihen, että vaikka liikkumis- ja kokoontumisrajoitukset koskettavat kaikkia, ovat ihmiset epidemian taloudellisten vaikutusten osalta silti hyvin epätasa-arvoisessa asemassa.

Haavoittuvaisimpia ovat esimerkiksi yrittäjät ja freelancerit, joiden kohdalla tulot ovat pahimmillaan katkenneet äkisti. Toisessa ääripäässä on 1,5 miljoonaa eläkeläistä, joiden kuukausittaisiin tuloihin ei epidemialla ole vaikutusta. Ääripäiden väliin asettuu iso joukko palkansaajia, joiden kohdalla ratkaiseva kysymys liittyy yleensä siihen, mikä on työttömyyden riski omalla kohdalla. Tämä riski vaihtelee ratkaisevasti yrityksittäin, toimialoittain ja työnantajasektorin suhteen. Valtaosalla palkansaajista eivät kuukausittaiset tulot ole ainakaan toistaiseksi muuttuneet miksikään. Itse asiassa useimmissa kodeissa koronakriisi johtaa säästämisen kasvuun, kun tulot eivät ole muuttuneet, mutta kulutus on supistunut. Tiedossa silti on, että jos kriisi pitkittyy, saattaa työttömyys- tai lomautusriski realisoitua myös omalla kohdalla.

Koronakriisin erityispiirre on se, että lomautusten kautta työllisyys on heikentynyt ennätyksellisen nopeasti ja kohdistunut erityisesti pienituloisiin palveluammatteihin. Pienituloisissa palkansaajaryhmissä työskentelee paljon ihmisiä, joiden riskipuskurit ovat pienet ja vaikutukset päivittäiseen toimeentuloon nopeita. Toistaiseksi on epäselvää, missä laajuudessa lomautukset ja irtisanomiset laajenevat vientiteollisuuteen. Nämä vaikutukset

korostuvat koronakriisin toisessa vaiheessa, jos poikkeustilanne pitkittyy.

Työllisyyden lisäksi korona vaikuttaa kotitalouksien varallisuuden arvoon, mikä synnyttää sekin ymmärrettävästi huolta. Osakekurssit ovat laskeneet, mutta ainakaan toistaiseksi ei ole nähty varsinaista romahdusta, vaan esimerkiksi Helsingin pörssin osakeindeksi on tällä hetkellä noin 20 prosenttia alempana kuin tammikuun alussa. Tilannetta voi luonnehtia torjuntavoitoksi. Valtaosalla suomalaisista pääosa yksityisestä varallisuudesta koostuu omistusasunnosta, jonka arvo käyttäytyy kriisitilanteissa vakaammin. Pitkittyessään koronakriisi vaikuttaisi kuitenkin kaikkien omaisuusluokkien arvon kehittymiseen.

Jatkoa ajatellen ydinkysymys onkin se, kuinka nopeasti talous palautuu kohti likimain normaalia tilannetta. Ennustaminen on juuri nyt vaikeaa ja epävarmuus suurta. Toisessa ääripäässä on V-käyrä, jossa viruksen aiheuttamaa pudotusta seuraa yhtä nopea palautuminen, kun epidemia laantuu. Toisessa laidassa taas on tilanne, jossa viruksen torjuntaan liittyvien toimien kanssa kamppaillaan vielä vuosia ja edessä on historiallisen syvä lamakausi. Suomalaisten huolestuneisuuden jokseenkin maltilliset muutokset kertovat uskosta pikemminkin ensimmäiseen vaihtoehtoon. Toivotavasti kansa tietää tälläkin kertaa."

"Tutkimuksesta näkyy, että suomalaiset ovat jo ennen koronakriisin kärjistymistä jakautuneet siinä, miten omassa taloudessa on puskureita ja miten yllätyksellisistä tilanteista selviää. Pienituloisimmassa ryhmässä lomautettuja on kaksinkertaisesti korkeampiin tuloluokkiin nähden. Heillä, joiden työtilanteeseen koronaepidemia on vaikuttanut, huoli esimerkiksi laskujen maksamisesta ajallaan on kaksinkertainen muihin nähden. Nyt on tärkeää, että keskitytään auttamaan niitä, jotka apua tarvitsevat. Pankkien myöntämät kymmenet tuhannet lyhennysvapaat kantavat monia perheitä yli väliaikaisen lomautuksen. Nämä joustot on kuitenkin tarkoitettu ensisijaisesti äkillisten, väliaikaisten vaikutusten torjuntaan ja kohdistuvat vain asuntovelallisiin eivätkä siksi yksinään ole riittäviä.

Jotta suomalaisten vielä syvempi jakautuminen taloudellisen mielenrauhan osalta olisi vältettävissä, tarvitsemme lisää konkreettisia toimia siihen, että suomalaiset kokisivat että kyllä tästä selvitään ja alkavat toimia mahdollisimman pian normaalisti. Olennaista on, että isoja suunnitelmia toteutetaan ja kuluttaminen lähtee käyntiin. Olisi tärkeää miettiä, voidaanko normaaliin palaamista kiihdyttää esimerkiksi verotuksen avulla kuten luopumalla asuntokaupan varainsiirtoverosta, kotitalousvähennyksestä nostamalla tai palveluiden arvonlisäveroa laskemalla."

Danske Bankin Vähittäispankin johtaja
Riikka Laine-Tolonen